

Jihočeská Univerzita České Budějovice

Pedagogická fakulta

katedra pedagogiky a psychologie

Výchova ke zdravému životnímu stylu a její místo v práci s dětmi
v mateřské škole

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Miroslav Procházka

Autor:

Petra Cíhová

Knihovna JU - PF

3115174741

ANOTACE:

Název: Výchova ke zdravému životnímu stylu a její místo v práci s dětmi v mateřské škole.

Bakalářská práce se v teoretické části zabývá obecnou charakteristikou předškolního věku. Dále pak riziky, které se nejčastěji mohou objevit v životě dětí. Zmiňuje se zde nástin některých programů a projektů zabývajících se zdravím a prevencí rizik. Teoretickou část ukončuje pohled do Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání. Cílem praktické části bylo zjistit rozdíly mezi mateřskou školou zabývající se programem "Zdravá mateřská škola" a běžnou mateřskou školou.

ABSTRACT:

Education to healthy life style and its importance at work with children at preschool.

The bachelor study consider in it's theoretical part by common characteristic of preschool age. Study also consider by risks which can most often appear in children's life. The study mention outline of some points from general education program of preschool education. Theoretical part is closed by mention about some programs and projects considering by health lifestyle in kindergarden. Purpose of partical part was to find diference between kindergarden considering by "Healthy kindergarden" program and ussual kindergarden.

Prohlašuji, že bakalářskou práci na téma „**Výchova ke zdravému životnímu stylu a její místo v práci s dětmi v mateřské škole**“ jsem vypracovala samostatně na základě vlastních zjištění a materiálů, které uvádím v seznamu literatury.

V Týně nad Vltavou dne 21. března 2007

Petra CíCHOVÁ
.....

Petra CÍCHOVÁ

Touto cestou bych chtěla poděkovat Mgr. Miroslavu Procházkovi za odborné vedení a cenné rady při zpracování bakalářské práce.

Dále bych chtěla poděkovat paní učitelkám z mateřských škol za poskytnutí nezbytných informací, ochotu a vstřícnost.

Motto: Máš právo na život. Nikdo nemá právo tvůj život ohrožovat. Ani ty nemáš právo ohrožovat svůj život a své zdraví nebo život a zdraví někoho jiného.

Naopak: máš povinnost chránit život druhých i svůj vlastní.

OBSAH

ÚVOD.....	7
I. TEORETICKÁ ČÁST.....	8
1.Charakteristika jednotlivých vývojových etap dítěte v mateřské škole.....	8
1.1. Tříleté a čtyřleté dítě.....	8
1.2. Pětileté, šestileté a sedmileté dítě.....	11
2.Sociálně patologické jevy ohrožující děti v předškolním věku.....	16
2.1. Šikana.....	17
2.2. Zkušenosti dětí s alkoholem, kouřením či jinými návykovými látkami.....	20
2.3. Zneužívání a týrání dětí.....	21
3. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.....	23
3.1. Pojetí a cíle předškolního vzdělávání.....	23
3.2. Podmínky předškolního vzdělávání.....	24
4. Projekty pro podporu zdraví v mateřské škole.....	29
4.1. Projekt Zdravá mateřská škola.....	29
4.2. Projekt: Normální je nekouřit-já kouřit nebudu a vím proč.....	34
4.3. Projekt: Zdravý způsob života a prevence závislostí.....	36
4.4. Projekt: Panenka Jablenka a kluk Viktor.....	36
4.5. Projekt: Dětství ve zdraví a bez úrazů.....	37
II. PRAKTICKÁ ČÁST.....	40
5. Průzkum informovanosti dětí a pedagogů mateřských škol v oblasti zdravého životního stylu.....	40
5.1. Cíle a předpoklady praktické části.....	40
5.2. Metodika praktické části.....	41
5.3. Charakteristika vzorku respondentů průzkumu a prostředí.....	43
5.3.1. Charakteristika mateřských škol a lokalit jejich umístění.....	43
5.3.2. Charakteristika vzorku respondentů.....	45
5.4. Prezentace a interpretace výsledků.....	45
5.4.1. Vyhodnocení řízeného rozhovoru s učitelkami mateřských škol.....	45
5.4.2. Vyhodnocení dětské hry zaměřené na otázky rizik.....	48
ZÁVĚR PRAKTICKÉ ČÁSTI.....	51
ZÁVĚR	52
LITERATURA.....	53
PŘÍLOHY.....	54

ÚVOD

Zdraví a vše, co s ním souvisí je všeobecně uznávanou hodnotou. Na většinu věcí v životě nazíráme z hlediska zdraví. Současné pojetí zdraví klade důraz na souvislosti – celkové zdraví jednotlivce je výsledkem tělesného, duševního a sociálního zdraví. Na zdraví člověka má vliv jeho životní styl. Pokud je otázka zdraví v životě řazena na první místo v žebříčku hodnot, velmi pozitivně ho tím ovlivní. Téma zdravého životního stylu a podpora zdraví je v dnešní době velmi aktuální téma.

Pro mě osobně je toto téma velmi atraktivní. Při své praxi v různých mateřských školách jsem zjistila, že děti mají velké mezery a nedostačující informace v otázkách zdraví.

Teoretická část se věnuje charakteristice předškolního dítěte ve věku od tří do sedmi let. Následuje výčet nejčastěji se objevujících rizik v životě předškolního dítěte. Dále se pak zmiňují body z Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání, které se váží na zvolenou tematiku. Teoretickou část uzavírají projekty na téma zdraví v mateřských školách, které jsou u nás dostupné a realizují se.

Předpoklady praktické části o rozdílech v informovanosti dětí a práce učitelek ve Zdravé mateřské škole a mateřské škole běžného typu jsme zjišťovala řízeným rozhovorem s pedagogy a hrou s dětmi zaměřenou na otázky rizik.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. Charakteristika jednotlivých vývojových etap dítěte v mateřské škole

Dítě v předškolním období udělá obrovský skok ve vývoji. Nejsme ale schopni tento skok sledovat, protože dítě již chodí, většinou srozumitelně mluví a zajímá se o svět. V tomto období nastává velký posun rozumových schopností dítěte, daleko více než v oblasti pohybové. (Špaňhelová, 2004, s. 9).

V následujícím přehledu uvádíme základní přehled rysů vývojových etap předškoláka. Sledujeme především vývoj v jednotlivých mentálních a somatických charakteristikách dítěte. Východiskem pro analýzu jsou práce Špaňhelové (2004) a Allena, Marotze (2005), dále pak starší práce J. Langmeiera (1983) a klíčová publikace Langmeiera a Krejčířové (2006).

1.1. Tříleté dítě

Vývojové a růstové profily

Tyto děti jsou většinou klidnější, uvolněnější a poslušnější. Ochotně poslouchají požadavky a pokyny dospělých.

Růst a tělesný vývoj

Dítě roste pomaleji než v předchozích letech. Průměrná výška je 95,5 až 101,5 cm. Váží v průměru 13,6 až 17,2 kg. Tepová frekvence je v průměru 90 až 110 tepů za minutu. Nohy rostou rychleji než ruce. Z tohoto důvodu vypadá dítě v tomto věku vyšší, štíhlejší a dospělejší. Má všechny „mléčné“ zuby.

Motorický vývoj

Po schodech chodí nahoru a dolů a střídá při tom nohy. Na malý okamžik udrží rovnováhu na jedné noze. Umí kopat do většího míče. Nakrmí se samo. Velký míč

chytá do natažených rukou. Pastelkou dělá svislé, vodorovné i kruhové tahy. Umí obracet stránky v knize po jedné. Dokáže postavit věž z osmi a více kostek. Poradí si s velkými knoflíky a zipy na oblečení. Umí si umýt a utřít ruce.

Percepční a kognitivní vývoj

Pozorně poslouchá pohádky a příběhy přiměřené jeho věku. Hra je realistická. Komentuje příběhy z rodiny. Pokouší se kreslit. Snaží se kreslit geometrické tvary. Chápe rozdíl mezi trojúhelníkem, kruhem a čtvercem. Dokáže třídit věci podle jednoho logického kritéria.

Vývoj řeči a jazyka

Mluví o tom, co dělají druzí. Správně odpovídá na položené otázky. Klade stále více otázek. Přivolává pozornost k sobě, k určitým předmětům. Organizuje chování jiných lidí. Slovní zásoba se rozšiřuje (aktivně používá tři sta až tisíc slov). Recituje říkanky a zpívá písničky.

Osobnostně-sociální vývoj

Chápe, v čem spočívá střídání, ale ne vždy je ochotno se střídat. Je vstřícné a přátelské, často se směje. Někdy ho trápí noční můry. Bojí se příšer nebo ohně. Často si mluví samo pro sebe. Při hraní používá věci jen symbolicky. Často si hraje paralelně s ostatními dětmi. Brání si svoje hračky. Dává najevo náklonost k mladším dětem.

Strava

Má chuť k jídlu. Dává přednost malým porcím. Když má hlad umí se nakrmit zcela samo. Umí si nalít pití.

Toaleta, koupání, oblékání

Ve vaně se umyje samo. Během dne se jim daří chodit na nočník. Umí si navléct některé části oděvu.

Spánek

V noci spí obvykle deset až dvanáct hodin. Ráno se budí mezi sedmou a osmou. Některé děti odpoledne nespí, ale prospívá jim polední klid. Umí se uložit samo. (Allen, Marotz, 2005, s. 99-107).

1.1. Čtyřleté dítě

Tyto děti překypují energií, srší nápady a na chvíli se nezastaví. Děti v tomto věku často propadají záchvatům vzdoru. Zkouší hranice kam až můžou zajít. Snaží se pomáhat, kde můžou a dokážou plánovat dopředu.

Růst a tělesné znaky

Za rok dítě přibere přibližně 1,8 až 2,3 kg. Průměrná váha činí 14,5 až 18,2 kg. Průměrná výška je 101,5 až 114 cm. Průměrná tepová frekvence je 90 až 110 tepů za minutu.

Motorický vývoj

Umí chodit v jedné přímce. Poskakuje po jedné noze. Pohybuje se na tříkolce, autičku. Šplhá po stromech a na dětských prolézačkách. Přeskočí překážku vysokou 12 až 15 cm. Při doskoku dopadá na obě nohy snožmo. Zlepšuje se házení míčem horem. Umí překreslit některé tvary a písmena. Tužku drží ve třech prstech. Maluje konkrétní věci. Dokáže navlékat dřevěné korálky na šňůru.

Percepčně-kognitivní vývoj

Postaví pyramidu ze šesti kostek. Poznává, jestli dvojice slov zní stejně nebo odlišně. Rádo poslouchá vyprávění o tom, jak co funguje a jak se s čím zachází. Chápe význam pojmu „nejvyšší“, „největší“, „stejně“, „více“. Umí počítat do dvaceti a víc.

Vývoj řeči a jazyka

Užívá předložky „na“, „v“ a „pod“. Vytváří složitá souvětí. Mluví skoro zcela srozumitelně. Začíná správně používat minulý čas. Dokáže říct, jak se jmenuje křestním jménem i příjmením, jestli je chlapec nebo děvče, jak se jmenují jeho

sourozenci a někdy také telefonní číslo domů. Zpívá jednoduché písničky a recituje říkanky.

Osobnostně-sociální vývoj

Je společenské, otevřené, přátelské. Rychle a nepředvídatelně se u něj střídají nálady. Často má smyšlené kamarády při hře. Vychloubá se, přehání. Podílí se na společných aktivitách. Je hrdé na dosažené úspěchy. Často se chová sobecky. Rádo hraje hry, při kterých je třeba zapojit fantazii. Začíná mít „nejlepší“ kamarády.

Strava

Některá jídla se mohou stát neoblíbená do té míry, že se dítě rozpláče, je-li do nich nuceno. Umí zacházet s příborem. Mluvení a jídlo si konkurují. Mluvení většinou dostává přednost. Rádo pomáhá při přípravě jídla.

Toaleta, koupání, oblékání

Umí si samo dojít na toaletu. Často při tom vyžaduje soukromí. Obstojně si dokáže vyčistit zuby. Samo se obléká. Dovede si složit vlastní čisté oblečení, špinavé oblečení dát do prádla, pověsit ručník, poklidit pokoj.

Spánek

Přes noc spí v průměru deset až dvanáct hodin. Některé děti chodí spát i odpoledne. Některé děti se bojí tmy.

Hry a sociální aktivity

Kamarádi nabývají na důležitosti. Hrává si společně s ostatními dětmi. Střídá se a nedělá mu problémy se rozdělit. Vyhledávají pozornost ze strany dospělých. Chápe a potřebuje určité hranice. (Allen, Marotz, 2005, s. 109-114)

1.2. Pětileté dítě

Tyto děti se umí lépe ovládat, jak po stránce tělesné, tak emoční, a procházejí obdobím relativního klidu. Dítě je v tomto věku přátelské a společenské. Svět se

mu rozšiřuje za hranice domova, rodiny a mateřské školy.

Růst a tělesné znaky

Za rok přibere 1,8 až 2,3 kg. Průměrná váha je 17,3 až 20,5 kg. Průměrná výška činí 107 až 117 cm. Tepová frekvence je přibližně 90 až 110 tepů za minutu. Některým dětem v tomto věku začínají vypadávat „mléčné“ zuby. Tělo má proporce dospělého člověka.

Motorický vývoj

Chodí pozpátku, našlapuje napřed na patu a pak na špičku. Chodí bez pomoci po schodech a střídá při tom nohy. Může se naučit dělat kotrmelce. Přejde přes kladinu. Střídá nohy při skákání přes švihadlo. Udělá deset skoků dopředu v jedné řadě, aniž by spadlo. Dobře zachází s tužkou a fixem. Stříhání nůžkami podle naznačené linie (nepřesně). Je už zcela zřejmé, která ruka je dominantní.

Percepční a kognitivní vývoj

Ze dvou vystřižených trojúhelníků sestaví čtverec nebo obdelník. Z malých kostek sestaví schody. Chápe pojmy jako „nejmenší“ a „nejkratší“. Umí počítat do dvaceti i dál. Poznává číslovky od jedné do deseti.

Vývoj řeči a jazyka

Slovní zásoba činí 1500 a více slov. Podle obrázků v knize převypráví známí příběhy. Poznává a umí pojmenovat čtyři až osm barev. Chápe jednoduchý vtip. Vytváří věty o pěti až sedmi slovech. Umí říci, v jakém městě bydlí, kdy má narozeniny a jak se jmenují jeho rodiče. Mluví gramaticky správně.

Osobnostně-sociální vývoj

Rádo se kamarádí. Dělí se o hračky. Rádo si hraje ve skupině dětí. Má spoustu nápadů. Odpovědně plní úkoly dospělých. Potřebují povzbuzení ostatních. Lépe se ovládá. Rádo vypráví vtipy. Chlubí se svými úspěchy.

Strava

Jí dobře, ale ne pokaždé. Má rádo známá jídla.

Toaleta, koupání, oblékání

Je plně odpovědné za včasné chození na toaletu. Umí se samo umýt, ale někdy k tomu potřebuje přimět. Samo se obléká. Učí se zavázat si tkaničky. S oblečením zachází nedbale. Nechává ho povalovat na různých místech. Smrká do kapesníku.

Spánek

Zvládá samo všechny úkony spojené s ukládáním ke spánku. Může pomáhat s ukládáním ke spánku mladších sourozenců. Spí v průměru deset až jedenáct hodin v noci.

Hry a sociální aktivity

Ochotně pomáhá při domácích pracech. Bojí se, že se matka někdy třeba nevrátí. (Allen, Marotz, 2005, s. 116-122).

1.2. Šestileté dítě**Růst a tělesné znaky**

Roste pomalu, ale vyrovnaně. Děvčata měří v průměru 105 až 115 cm, chlapci 110 až 117,5 cm. Děvčata váží přibližně 19 až 22,5 kg, chlapci 17,5 až 21,5 kg. Vypadávají "mléčné" zuby a rostou druhé. Celý proces začíná u dvou předních horních zubů.

Motorický vývoj

Zvětšuje se síla svalů. Zlepšuje se dovednost hrubé a jemné motoriky. Rádo vyvíjí velkou tělesnou aktivitu. Je obratnější, zručnější a má lepší koordinaci oka a ruky. Baví ho výtvarné a rukodělné práce. Obkresluje ruce a různé předměty. Umí si zavázat tkaničky.

Percepční a kognitivní vývoj

Prodlužuje se doba, po kterou dítě udrží pozornost. Poznává čtyři roční období.

Některá slova pozná a přečte rychle, jiná si musí přeslabikovat. Na požádání zdvihne patřičnou ruku. Věří různým pověrám. Získává jisté povědomí o smrti a umírání.

Vývoj řeči a jazyka

Dokáže vést konverzaci v "dospělém" duchu. Každý den se naučí pět až deset nových slov. Jeho slovní zásoba se skládá z deseti až čtrnácti tisíc slov. Správně časuje a skloňuje podstatná jména. Přeríkává si jednotlivé kroky úkonu. Rádo vypráví vtipy a dává hádanky. Je schopno naučit se novému jazyku.

Osobnostně-sociální vývoj

Prochází náhlými změnami nálad. Stává se méně závislým na rodičích. Chce se zalíbit a vyhovět dospělým. Je sebestředné. Nesnáší prohru a opravy.

Strava

Většinou má velkou chuť k jídlu. Často si přidává větší porce, než dokáže sníst. Dělá mu potíže krájet nožem a vidličkou napichovat jednotlivá sousta. Je pro něj těžké vydržet sedět u stolu.

Toaleta, koupání, oblékání

Odmítá se dobrovolně mýt. Chození na toaletu zvládá samo. Odbývá mytí rukou. Chce si samo vybírat oblečení. Svlečené oblečení nechává povalovat.

Spánek

Potřebuje devět až jedenáct hodin nepřerušovaného spánku. Většinou spí celou noc.

Hry a sociální aktivity

Chová se majetnický vůči hračkám, knihám, rodičům a kamarádům. Nesnáší, když mu někdo radí, co má dělat. Dožaduje se pozornosti a chvály.

(Allen, Marotz, 2005, s. 129-139).

1.2. Sedmileté dítě

Začíná si více uvědomovat svou individualitu. Snaží se být odpovědné. Děti v tomto věku jsou rozumnější, ochotně se dělí a rády spolupracují. Umějí lépe poslouchat.

Růst a tělesné znaky

Sedmileté dítě váží přibližně 22,7 až 25 kg. Děvčata měří 110 až 116 cm, chlapci 115 až 124 cm. Tělesný růst probíhá pomalu a vyrovnaněji. Dítě bývá často nachlazené a mívá různé lehčí nemoci. Často tmavnou vlasy.

Motorický vývoj

Udrží rovnováhu na pravé i levé noze. Novou motorickou dovednost často cvičí stále dokola, dokud jí nezvládne. Při čtení nebo sledování televize často leží na břiše, hlavu si opírá o ruce podepřené v loktech o zem, nohy ohnuté v kolenou a od kolen dolů s nimi neustále mává ve vzduchu. Tužku drží pevně blízko hrotu.

Percepční a kognitivní vývoj

Vnímání času a prostoru se stává logičtější a praktičtější. Lépe chápe vztah mezi příčinou a následkem. Plánuje do budoucnosti. Fascinují ho kouzelnické triky. Jde mu snáze čtení. S velkým zaujetím počítá a šetří peníze.

Vývoj řeči a jazyka

Baví ho vyprávění příběhů. Vyjadřuje se přesněji a logičtěji. Své slovní projevy provází gesty. Slovně kritizuje vlastní výkony. Osobní zážitky popisuje do velkých detailů.

Osobnostně-sociální vývoj

Je extrovertnější. Důležité místo v jeho životě zaujímají kamarádi. Je méně hádavý. Vlastní chyby často svaluje na druhé. Snadno se ho něco dotkne.

Strava

Má pestřejší jídelníček. Zajímá se o jídlo. S příborem zachází snadno. S jídlem už se tolik neloudá.

Toaleta, koupání, oblékání

Někdy se snaží odkládat koupání. Samo se obléká. Trvá mu to dlouho. Oblékne si, co má připraveno. Vyměšování má pod kontrolou.

Spánek

Průměrná potřeba spánku je deset až jedenáct hodin. Spí tvrdě a noční můry ho nepronásledují. Umí se samostatně uložit ke spánku.

Hry a sociální aktivity

Účastní se organizovaných skupinových aktivit. Nechce zmeškat školu ani žádné plánované akce. (Allen, Marotz, 2005, s. 137-142).

2. Sociálně patologické jevy ohrožující děti v předškolním věku

V následujícím přehledu uvádíme výběr problémů a jevů, které se nejčastěji vyskytují v okolním prostředí. Děti po nástupu do základní školy se tedy s těmito jevy mohou setkat. Zároveň můžeme v pedagogické praxi v mateřské škole vysledovat první stopy těchto nejčastějších jevů.

Nebezpečí, které může číhat na děti je veliké. Má mnoho podob. Ať už jde o šikanu, zneužívání, drogy a jiná trápení. Je důležité na toto děti upozornit a snažit se je chránit. Jenže někdy je snaha rodičů tak velká, že to může být až na škodu. Je třeba dát dětem takové množství informací, které je nutné. Neměli bychom je zatěžovat věcmi, které jsou pro ně těžko pochopitelné a mohou na nich zanechat špatné následky. Ze své vlastní zkušenosti vím, že pokud se dítěti vzniklá situace dobře nevysvětlí, může to mít velké následky. Když jsem chodila do druhé třídy kolem naší školy se pohyboval nebezpečný muž, který lákal malé

dívky do křoví a tam je osahával. Ve škole nám o tom paní učitelka pověděla tak hrozné věci, že jsem se bála chodit sama domů a do školy. I když to byl závažný problém měla to učitelka řešit nejdříve s rodiči. Já jsem se pak bála všech cizích mužů a nebyla jsem ještě dlouhou dobu schopna chodit sama do hudební školy nebo na náboženství. Tady je přesně vidět neopatrnost sdělení a jaké může mít rozsáhlé následky.

Důležité je, aby se děti nebály vyjádřit své pocity a umět popsat situaci, ve které se ocitly. K tomu je důležitá sebedůvěra. Tu je třeba podporovat už od útlého dětství v rodině a také ve škole.

Je dobré promluvit si s dětmi o jejich právech na bezpečnost. Ze začátku jsou to práva na jídlo, spánek, dýchání, hraní. Dobré je v dětech vyvolat zájem o tato práva a rozpoutat jejich fantazii. Děti samy přijdou na další práva. Je třeba zdůraznit, že nikdo na světě jim tato práva nemůže vzít. Pokud to udělá je něco v nepořádku a musí se to řešit. Tím budeme mít jistotu, že pokud by se tak stalo, dítě bude vědět, že se děje něco špatného a svěří se.

Naučit dítě říkat ne je další důležitá věc. Zdůraznění, že není dobré bezhlavě poslouchat všechny dospělé a plnit jejich příkazy. Jde zase o jejich bezpečnost. Není na škodu zkusit si s dětmi několik modelových otázek. Některé děti potřebují naučit říkat ne. Nejlépe se to naučí na příkladech, kdy dospělí vytváří model někoho cizího a dítě představuje sama sebe.

2.1. Šikana

Šikana je v dnešní době velmi používané slovo. Více se objevuje na základní škole, ale náznaky se mohou objevovat i ve škole mateřské. I kdyby se v mateřské škole neobjevovala, je dobré o tom s dětmi mluvit a dát jim najevo s čím se mohou do budoucna setkat a jakým způsobem to potom řešit.

Děti, které šikana postihuje často utíkají z domova, jsou nešťastné a v krajních případech také dochází k sebevraždám. Některé děti v zoufalství přemýšlejí nebo plánují jak odstranit svého trýznitele. Naopak někdy může dojít k usmrcení oběti šikany.

Slovo šikana pochází z francouzského slova chicane (týrání) a je to tělesné, psychické nebo kombinované ponižování, případné týrání jedinců jinými, nejčastěji vrstevníky. Tímto dochází k porušování práv osobnosti.

Šikana může být přímá (bití, kopání, urážky, vyhrožování apod.) nebo nepřímá (naschvály, ignorování apod.) a také krátkodobá nebo dlouhodobá. (Elliotová, 2000, s. 83-84).

Šikana krátkodobá

Netrvá dlouho, ale může připravit pedagogům nebo rodičům velké starosti. Šikanovat může i dítě, které si tím vším prošlo dříve jako oběť.

Důležité při řešení nějakého takového problému je zachovat klid. Dítěte se zeptáme jestli už se někdy v životě setkalo se šikanou nebo jestli v ní dokonce přímo nefigurovalo. Dítěti musíme zdůraznit, že se na něj nebudeme zlobit ať už poví cokoli, protože pokud nám nebude dostatečně důvěřovat tak se k ničemu nedobereme. Důležité je spolupracovat s rodiči, ostatními pedagogy, s personálem ve škole nebo třeba s lidmi, kteří se nějak podílejí na trávení volného času dítěte (např. vedoucí z nějakého kroužku apod.). Pokud nalezneme příčinu, musíme hned začít se řešením. K dítěti musíme přistupovat empaticky, ale také mu musíme dát jasně najevo, že jeho chování je nepřipustné. Dítěti musíme věnovat více pozornosti a chválit ho za dobré chování. Důležité je neztrácet trpělivost. (Elliotová, 2000, s. 85-86).

Šikana dlouhodobá

Jaké děti se stávají těmi co šikanují? Někdy jsou to děti rozmazlené, které chtějí mít všechno a jindy jsou ti zase děti, které nemají správnou výchovu.

Příznaky a příčiny dětí, které šikanují: nejistota, šikanovat je mohou ve vlastní rodině a oni to potom opakují na jiných, oběti sexuálního zneužívání, fyzického a emocionálního ubližování, nesmějí projevovat city, nemají touhu něčeho dosáhnout, jejich rodiče vidí jen úspěch, ale ne dítě samotné. Děti, které jejich rodiče vychovávají v atmosféře lásky nemají potřebu někoho jiného ponižovat. Naopak děti, které doma nikdy nesměly projevovat známky určité

slabosti tyto projevy u jiných pak berou jako hrozbu. To se totiž u nich v rodině nikdy netolerovala. V takových to rodinách jsou děti například trestány a ponižovány za pomočování se, rozlití čaje, pláč nebo když se uhodí. Pak nabývají pocitu, že musí skrývat své city nebo nějakou slabost. Tak dostávají od dospělých jasná pravidla: pokud budeš ostatní lidi trýznit a pokořovat tak se ti u nás v rodině bude dobře dařit.

Důležité je, aby dítě, které někoho šikanuje dostalo nějaký nový podnět k úspěchu. Někdy stačí jen najít jinou stránku, ve které vyniká. Pokud dítě dostane příležitost a ostatní ho v ní budou podporovat, může se otázka šikany vyřešit. Ale není to tak vždy. Existují i vážnější případy šikany. (Elliotová, 2000, s. 86-89).

Podle M. Koláře (Kolář, 2001) lze rozpoznat následujících pět stupňů vývoje šikany :

- 1) OSTRAKISMUS-mírné, převážně psychické formy násilí. Jde převážně o pomluvy, drobné legrácky. Tato situace je zárodečnou formou šikany.
- 2) POČÁTEK FYZICKÉ AGRESE-v náročných situacích začnou ostrakizovaní spolužáci sloužit jako ventil napětí. Objevují se zprvu lehčí fyzické ataky, hlavně ve třídě, kde se sejde několik agresivních jedinců.
- 3) VYTVOŘENÍ JÁDRA-klíčový moment, začíná systematické šikanování jedinců. Pokud se ve třídě nevytvoří silná pozitivní podskupina, která jim dokáže čelit, tažení za mocí pokračuje.
- 4) VĚTŠINA PŘIJÍMÁ NORMY AGRESORŮ-málokdo se tlaku agresorů dokáže postavit. I mírní žáci se dokáží šikanování zúčastnit.
- 5) TOTALITA ČILI DOKONALÁ ŠIKANA-žáci jsou rozděleny na otrokáře a otroky.

Oběti šikany

Často se oběťmi šikany stávají děti dobře vychované, hodné, inteligentní, jemné, kreativní. Příčinami šikany může být jen malá kosmetická vady v obličeji,

jiná barva pleti, jiná sociální úroveň dítěte, brýle, vada řeči. Ten, co šikanuje si vybírá záměrně určité typy obětí a přenáší pozornost všech dětí od sebe na něj.

Oběti šikany se mohou bát chodit do školy nebo ze školy, zhoršují se jejich výkony ve škole, pokusit se o sebevraždu nebo hrozit sebevraždou, pravidelně chodit domů s poškozeným oblečením, trpět noční můrou, mít na těle nevysvětlitelné modřiny, škrábance, řezné rány, nechtít se svěřit rodičům, neustále „ztrácet“ peníze nebo věci, atd.

Pokud zjistíme, že je dítě obětí šikany musíme postupovat velmi opatrně. Dítě musíme podpořit a dát mu najevo svůj zájem pomoci mu. Nutné je celý postup provádět do důsledků. Nejdůležitější je promluvit si s dítětem a zjistit, co se děje. Pokud se šikana děje ve škole jděte rovnou za učitelem. Pokud by byl učitel tím, kdo šikanuje je třeba jít rovnou za ředitelem školy. Pokud by ani ředitel nic nevyřešil jde třeba jít na školský úřad. Je nutné dítě naučit přemýšlet o sobě pozitivně. Mít dobré sebevědomí. Důležitá je i opora kamarádů. (Elliotová, 2000, 90-92).

2.2. Zkušenosti dětí s alkoholem, kouřením či jinými návykovými látkami

Ani malé děti nejsou v bezpečí před drogami. V dnešní době se s drogami mohou setkat děti u školy, kde dealer nabízí bonbóny. Všechny děti budou jednou stát před rozhodnutím na jakou cestu z hlediska drog se vydají. Volba nebude jednoduchá. Ze všech stran na ně budou působit různé faktory ať už se stran kamarádu, někdy i rodičů a také médií. Děti se více učí z toho co vidí. Pokud budou rodiče dětem vysvětlovat, že kouření je špatné pro zdraví a sami budou před dítětem kouřit je pro dítě volba těžká. Vždyť dospělí pijí, kouří a berou léky, aby jim bylo dobře. Proč by to děti nedělaly také tak, když to vidí u svých rodičů.

Od rodičů se očekává, že budou sledovat svůj vlastní postoj ke drogám, alkoholu, cigaretám nebo lékům, které mají doma volně dostupné. (Elliotová, 2000, s. 99-100).

2.3. Zneužívání a týrání dětí

Největší problém při takových případech je zjistit vůbec nějaký problém. Zneužívané děti se to většinou snaží utajit nebo o tom nedokážou otevřeně hovořit. Pak záleží na blízkých lidech z okolí, jestli se toto jednání podaří v čas rozpoznat.

Fyzické týrání

Znaky, které nám mohou napovědět: poranění dítěte, které neumí vysvětlit; pohmožděniny; strach chodit domů; opakované útky od rodičů; agresivita vůči ostatním; strach z lékaře; obava ze svlékání před hodinou tělocviku nebo v létě při teplém počasí; neochota mluvit o poranění. (Elliotová, 2000, s. 61-63).

Psychické týrání

Je těžké ho odhalit. Takové děti nepoznají lásku nebo je vázána na nějaké podmínky. Psychicky trpí i děti, které jsou týrány fyzicky nebo sexuálně zneužívány. (Elliotová, 2000, s. 63-64).

Znaky, které nám mohou napovědět: opoždění ve vývoji; podceňování se; sebedestruktivní chování; nejistota ve vztazích; silné reakce na své chyby; nedůvěra k dospělým; projevy neurotického chování.

Zanedbávání dětí

Znaky, které nám mohou napovědět: opakované útky z domova; trvalý hlad; malá sebeúcta; chronická únava; chození za školu; velké zdravotní problémy; neurotické chování; krádeže odložených věcí; znečištěné a zapáchající oblečení. (Elliotová, 2000, s. 65-66).

Sexuální zneužívání

Sexuálním zneužíváním dítěte se rozumí využívání osoby mladší patnácti let k získání sexuálních požitků, uspokojení či jiného prospěchu osobou plnoletou, zpravidla výrazně starší. Je-li však dítě na osobě, jež je zneužívá, závislé (rodiče, učitel, skautský vedoucí apod.), prodlužuje se věková hranice, kdy hovoříme o

zneužívání, až do osmnácti let. K sexuálnímu zneužití může dojít i u osob dospělých, jestliže byly zbaveny svéprávnosti. Sexuální aktivitu při použití násilí charakterizujeme jako znásilnění, o sexuální aktivitě mezi nejbližšími příbuznými hovoříme o incestu. Sexuální aktivity mezi dětmi mladšími 15 let se podle našeho práva (v ČR) chápou jen jako poruchy chování. /Elliottová, M., 2000, s. 49/

Znaky, které nám mohou napovědět problémy v této oblasti:

1) děti do pěti let

Projevují regresy; ztrácí pocit jistoty; pokud se objeví ta konkrétní osoba mají velký strach; hysterické záchvaty při převlíkání; bývají smutné, rozpačité; při hře napodobují sexuální chování; kreslí pohlavní orgány; dítě o sobě říká že je špatné, zkažené; projevuje podráždění a agresi.

2) děti od pěti do dvanácti let

Zmiňují se o problémech nějakého kamaráda; upoutávají na sebe pozornost hrubým chováním; mají noční můry; nechťejí se převlékat při hodinách tělocviku; kreslí obrázky s akty sexuálního zneužití; trpí nechutenstvím; mají deprese; sebedestruktivní chování; jsou neustále ve střehu; zkoušejí zneužívat jiné děti. (Elliottová, 2000, s. 49-53).

Lidé, kteří se dopouštějí sexuálního zneužívání rozdělil Nicholas Groth do dvou skupin:

1) PEDOFILNĚ ZAMĚŘENÉ OSOBY

- Tyto lidé se o dospělé osoby celkem nezajímají. Pociťují náklonnost k dětem. Tyto lidé se nazývají pedofilové a jejich sklony se objevují už v ranném období dospívání. Nemají pocit, že tímto chováním k dětem jim mohou ubližovat.
- Delikventi, kteří se zaměřují hlavně na malé chlapce. Snaží se svou oběť nejdříve poznat. Pokud jim dítě řekne „ne“, zpravidla si hledají jinou oběť.

2) OSOBY REGRESNÍHO TYPU

- Osoby, které žijí v partnerském nebo manželském vztahu. Ve vztahu mají děti a ty se stávají v první řadě jejich obětmi.

- Pokud se tato osoba dostane do stresu, přestává ho uspokojovat jeho partner. Začne vyhledávat to samé u dítěte.

- Oběťmi jsou většinou dívky. Muži regresního typu se o dívky zajímají i když vstupují do puberty. Hledají pro sebe náhradu za partnerku. (Elliotová, 2000, s. 58-60).

3. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV) vydaný v roce 2004 se stal s platností od 1.3. 2005 pro předškolní vzdělávání dokumentem závazným. Mateřské školy jsou tedy vázány povinností vytvořit (dotvořit) své školní vzdělávací programy a pracovat podle nich od 1. 9. 2007.

RVP PV včetně opatření ministryně školství, jímž vstoupil v platnost, byl vydán v tiskové podobě.

3.1. Pojetí a cíle předškolního vzdělávání

Úkoly předškolního vzdělávání

Úkolem je doplňovat rodinnou výchovu a v úzké vazbě na ni pomáhat zajistit dítěti prostředí s dostatkem mnohostranných a přiměřených podnětů k jeho aktivnímu rozvoji a učení. Předškolní vzdělávání má smysluplně obohacovat denní program dítěte a poskytovat dítěti odbornou péči.

Předškolní vzdělávání má usnadňovat dítěti jeho další životní i vzdělávací cestu. Na základě dlouhodobého a každodenního styku s dítětem i jeho rodiči může předškolní vzdělávání plnit i úkol diagnostický, zejména ve vztahu k dětem se speciálními vzdělávacími potřebami. (RVP PV, 2004, s. 5)

Specifika předškolního vzdělávání, metody a formy práce

Předškolní vzdělávání se maximálně přizpůsobuje vývojovým fyziologickým, kognitivním, sociálním a emocionálním potřebám dětí této věkové skupiny. Takovéto pojetí vzdělávání umožňuje vzdělávat společně v jedné třídě děti bez ohledu na jejich rozdílné schopnosti a učební předpoklady.

V předškolním vzdělávání by mělo být v dostatečné míře uplatňováno situační učení založené na vytváření a využívání situací, které poskytují dítěti srozumitelné praktické ukázky životních souvislostí tak, aby se dítě učilo dovednostem a poznatkům v okamžiku, kdy je potřebuje a lépe tak chápalo jejich smysl.

V předškolním vzdělávání by měly být uplatňovány aktivity spontánní i řízené, vzájemně provázané a vyvážené. (RVP PV, 2004, s. 6)

Cíle předškolního vzdělávání

RVP PV pracuje se čtyřmi cílovými kategoriemi: stanovuje cíle v podobě záměrů a cíle v podobě výstupů, a to nejprve v obecné úrovni a následně v oblastní úrovni.

Konkrétně jsou to tyto kategorie:

- 3) Rámcové cíle-vyjadřují univerzální záměry předškolního vzdělávání.
- 4) Klíčové kompetence-představují výstupy, resp. obecnější způsobilosti, dosažitelné v předškolním vzdělávání.
- 5) Dílčí cíle-vyjadřují konkrétní záměry příslušející té které vzdělávací oblasti.
- 6) Dílčí výstupy-dílčí poznatky, dovednosti, postoje a hodnoty, které dílčím cílům odpovídají. (RVP PV, 2004, s. 7)

3.2. Podmínky předškolního vzdělávání

- 1) Věcné podmínky, které vyhovují při realizaci předškolního vzdělávání

-Dostatečně velké prostory a takové prostorové uspořádání, které vyhovuje nejrůznějším skupinovým i individuálním činnostem dětí.

-Dětský nábytek, tělocvičné nářadí, zdravotně hygienické zařízení, vybavení pro odpočinek.

-Vybavení hračkami, pomůckami, náčiním, materiály a doplňky odpovídá počtu dětí i jejich věku.

-Hračky, pomůcky, náčiní a další doplňky nebo alespoň jejich podstatná část je umístěna tak, aby je děti dobře viděly, mohly si je samostatně brát.

-Děti se samy svými výtvary podílejí na úpravě a výzdobě interiéru budovy.

-Na budovu mateřské školy bezprostředně navazuje zahrada či hřiště.

-Všechny vnitřní i venkovní prostory mateřské školy splňují bezpečnostní a hygienické normy dle platných předpisů (týkají se např. čistoty, teploty, vlhkosti vzduchu, osvětlení, hlučnosti, světla a stínu, alergizujících či jedovatých látek a rostlin apod.). (RVP PV, 2004, s. 29)

2) Životospráva, má vyhovující podmínky je-li:

-Dětem je poskytována plnohodnotná a vyvážená strava, je zachována vhodná skladba jídelníčku, dodržována zdravá technologie přípravy pokrmů a nápojů, děti mají ve třídě stále k dispozici dostatek tekutin. Je nepřipustné násilně nutit děti do jídla.

-Je zajištěn pravidelný denní rytmus a řád, který je současně flexibilní, aby umožňoval organizaci činností v průběhu dne přizpůsobit potřebám a aktuální situaci.

-Děti jsou každodenně a dostatečně dlouho venku, program činností je přizpůsobován okamžité kvalitě ovzduší.

-Děti mají dostatek volného pohybu na zahradě, ale i v interiéru mateřské školy.

- V denním programu je respektována individuální potřeba aktivity, spánku a odpočinku jednotlivých dětí (např. dětem s nižší potřebou spánku je nabízen jiný klidný program namísto odpočinku na lůžku apod.). Je nepřipustné donucovat děti ke spánku.

-Pedagogové se sami chovají podle zásad zdravého životního stylu a poskytují tak dětem přirozený vzor. (RVP PV, 2004, s. 30)

3) Psychosociální podmínky, které jsou plně vyhovující

-Děti i dospělí se cítí v prostředí mateřské školy dobře, spokojeně, jistě a bezpečně.

-Nově příchozí dítě má možnost postupně se adaptovat na nové prostředí i situaci.

-Pedagogové respektují potřeby dětí, děti nejsou neúměrně zatěžovány spěchem a chvatem.

-Všechny děti mají rovnocenné postavení a žádné z nich není zvýhodňováno ani znevýhodňováno.

-Volnost a osobní svoboda dětí je dobře vyvážená s nezbytnou mírou omezení.

-Dětem se dostává jasných a srozumitelných pokynů.

-Pedagogický styl jakým jsou děti vedeny je podporující, sympatizující, projevuje se přímou, vstřícnou, empatickou a naslouchající komunikací pedagoga s dětmi. Je vyloučeno manipulování s dítětem, zbytečné organizování dětí s obavami o časové prostoje, podporování nezdravé soutěživosti dětí. Jakákoli komunikace

s dítětem, kterou dítě pocítuje jako násilí, je nepřípustná.

-Je uplatňován pedagogický styl s nabídkou, který počítá s aktivní spoluúčastí a samostatným rozhodováním dítěte. Vzdělávací nabídka odpovídá mentalitě předškolního dítěte a potřebám jeho života.

-Pedagog se vyhýbá negativním slovním komentářům a podporuje děti v samostatných pokusech, je uznalý, dostatečně oceňuje a vyhodnocuje konkrétní projevy a výkony dítěte a přiměřeně na ně reaguje pozitivním oceněním, vyvaruje se paušálních pochval stejně jako odsudků.

-Ve vztazích mezi dospělými i mezi dětmi se projevuje vzájemná důvěra, tolerance, ohleduplnost a zdvořilost, solidarita, vzájemná pomoc a podpora.

-Pedagog se programově věnuje neformálním vztahům dětí ve třídě a nenásilně je ovlivňuje prosociálním směrem. (RVP PV, 2004, s. 30)

4) Organizace, která je plně vyhovující

-Denní řád je dostatečně pružný, umožňuje reagovat na individuální možnosti dětí, na jejich aktuální či aktuálně změněné potřeby

-Do denního programu jsou pravidelně zařazovány řízené zdravotně preventivní pohybové aktivity.

-Pedagogové se plně věnují dětem a jejich vzdělávání.

-Děti nacházejí potřebné zázemí, klid, bezpečí i soukromí.

-Při vstupu dítěte do mateřské školy je uplatňován individuálně přizpůsobený režim.

-Poměr spontánních a řízených činností je v denním programu vyvážený, a to včetně aktivit, které mateřská škola organizuje nad rámec běžného programu.

-Děti mají dostatek času i prostoru pro spontánní hru, aby ji mohly dokončit nebo v ní později pokračovat.

-Veškeré aktivity jsou organizovány tak, aby děti byly podněcovány k vlastní aktivitě a experimentování.

-Jsou vytvářeny podmínky pro individuální, skupinové i frontální činnosti, děti mají možnost účastnit se společných činností v malých, středně velkých i velkých skupinách.

-Je dostatečně dbáno na osobní soukromí dětí.

-Pro realizaci plánovaných činností jsou vytvářeny vhodné materiální podmínky.

-Nejsou překračovány stanovené počty dětí ve třídě. (RVP PV, 2004, s. 31)

5) Personální a pedagogické podmínky vzdělávání, které jsou plně vyhovující

-Všichni pracovníci, kteří pracují v mateřské škole jako pedagogové, mají předepsanou odbornou kvalifikaci. Ti, kterým část odbornosti chybí, si ji průběžně doplňují.

-Pedagogický sbor, resp. pracovní tým funguje na základě jasně vymezených a společně vytvořených pravidel.

-Pedagogové se sebevzdělávají, ke svému dalšímu vzdělávání přistupují aktivně.

-Ředitelka podporuje profesionalizaci pracovního týmu, sleduje udržení a další růst profesních kompetencí všech pedagogů.

-Služby pedagogů jsou organizovány takovým způsobem, aby byla vždy a při všech činnostech zajištěna dětem optimální pedagogická péče.

-Pedagogové jednají, chovají se a pracují profesionálním způsobem. (RVP PV, 2004, s. 32)

4. Projekty pro podporu zdraví v mateřské škole

Projekt Zdravá mateřská škola (dále jen ZMŠ) patří k nejrozšířenějším a podporovaným programům pro specializaci mateřské školy. Kromě tohoto programu, ale existuje celá řada dalších programů a projektů, které lze výborně zakomponovat do vzdělávacího programu. Tyto projekty často fungují na regionální či lokální úrovni. Proto náš výčet nebude jistě úplný.

4.1. Projekt : Zdravá mateřská škola

Zdravá mateřská škola vychází z obecného cíle výchovy ke zdraví. Z dítěte se má stát člověk, který se bude chovat ke zdraví svému i druhých jako k nenahraditelné hodnotě a předpokladu pro plnohodnotný a smysluplný život.

Odvozuje obsah výchovy ke zdraví z přirozených témat, jako je lidský organismus, psychika a osobnost, mezilidské vztahy, vztahy ke světu, společnosti a přírodě. To všechno ovšem na úrovni srozumitelné a dosažitelné předškolnímu dítěti.

Při aplikaci cílů a obsahu výchovy ke zdraví uplatňuje zřetel ke svým vlastním vnitřním a vnějším podmínkám. (Havlíková, 1995, s. 74)

Co znamená přívlastek “zdravá”

Označení “zdravá” je myšleno jako cíl, k němuž by dříve nebo později měla každá škola směřovat. Jde tedy o udání směru. (Havlíková, 1995, s. 15).

Čemu má sloužit nabízený projekt “Zdravá mateřská škola”?

Projekt má poskytnout pedagogům, rodičům a veřejnosti ucelenou představu o východiscích, cílech, zásadách a prostředcích podpory zdraví v mateřské škole.

Má podnítit aktivní zájem o podporu zdraví ve vlastní mateřské škole, který by ji vedl k vypracování projektu “Zdravá mateřská škola”, podle něhož by pracovala.

Má umožnit, aby se našly a setkávaly ty mateřské školy, které mají společný zájem o podporu zdraví a přejí si spolupracovat, vyměňovat informace a zkušenosti. (Havlíková, 1995, s. 16).

Z jakých myšlenek tento projekt vychází?

- Člověk žije v globálních souvislostech s celkem světa a ve vzájemné interakci s bezprostředním prostředím a společenskými, ať už si toho jako jedinec je nebo není vědom.

- Vědomí nezbytnosti souladu jedince se světem a s prostředím je předpokladem uchování individuálního zdraví i zdravého světa.

- Zdraví není jen nepřítomností nemocí. Je jednou z prvořadých hodnot, které tvoří kvalitu lidského života.

- V době zvýšeného ohrožení jedince a celého lidstva civilizačními chorobami a destruktivními závislostmi je důležité zdraví aktivně chránit a posilovat.

- Zdraví jedince musí být posilováno komplexně, neboť jeho složky jsou propojeny a jsou neoddělitelné (zdraví tělesné, duševní a sociální).

- Zdraví jedince souvisí s prostředím, v němž žije (společností a přírodou), a to ve všech jeho složkách.

- Zdravotní stav každého člověka závisí z velké části na tom, jak se ke svému zdraví staví. V dlouhodobé perspektivě to znamená, že závisí na životním stylu, který člověk vede nebo na nějž je odkázaný.

- Životní styl dětí, zvláště malých a nejmenších, je závislý především na způsobu života rodiny.

- Návyky zdravého životního stylu a zdraví podporujícího chování je nutno vytvářet v předškolním věku, kdy se návyky a postoje všeho druhu upevňují nejtrvaleji.

- Zdravé návyky a postoje se v předškolním věku nejsnáze vytvářejí spontánně, přímou zkušeností dítěte, tj. tím, že kolem sebe vidí příklady zdravého chování a že žije ve zdravě utvářených podmínkách.

- Za příkladné chování ve vztahu ke zdraví svému i druhých a za péči o vytváření podmínek pro zdraví dětí tam, kde spolu žijí, jsou odpovědní dospělí. Žádná osoba ani instituce nejsou vyňaty. (Havlinová, 1995, s. 16-17).

Jaké cíle si projekt "Zdravá mateřská škola" klade?

Chce přispívat: 1) k tvorbě podmínek pro tělesnou, duševní a společenskou pohodu dítěte po dobu jeho pobytu v mateřské škole (podpora současného zdraví)

2) k výchově předškolního dítěte ke zdravému životnímu stylu, jenž je charakterizován

-návyky a dovednostmi zdravého životního stylu,

-odolností vůči stresům a zdraví škodícím vlivům, které mohou vést ke zneužití a závislostem (podpora budoucího zdraví).

Oba cíle se vzájemně podmiňují. (Havlinová, 1995, s. 17).

Jakými zásadami se projekt "Zdravá mateřská škola" řídí?

Zásady vyplývají z interakcí mezi dítětem, rodinou dítěte, mateřskou školou, legislativním rámcem, obcí, společností a přírodou.

Zdravá mateřská škola se řídí těmito zásadami:

I) Vytváří podmínky pro pohodu a zdraví

1) Chápe pohodu jako subjektivní pocit zdraví. Pociť zdraví je u jednotlivce výslednicí jeho pohody tělesné, duševní a společenské. To platí pro dospělého i pro dítě.

2) Uspokojuje a respektuje každodenní potřeby dítěte: obecně lidské, zvláštní

potřeby věku i jeho individuální a specifické projevy.

3) Vytváří prostor, čas a prostředky pro spontánní hru, vychází přitom z přirozených potřeb a zájmů dítěte.

4) Ochraňuje a posiluje organismus dítěte. Nabízí především dostatek volného pohybu, optimální režim a vhodné prostředí.

5) Pečuje o zdravou výživu, která výrazně ovlivňuje tělesnou a duševní pohodu. Zdravá výživa zajišťuje růst a vývoj, obnovu tkání, psychickou a fyzickou výkonnost a obranyschopnost vůči vnějším i vnitřním vlivům.

6) Respektuje a podporuje charakteristický duševní vývoj předškolního dítěte. Posiluje a povzbuzuje jeho sebedůvěru, chrání dítě před situacemi a vlivy, které nezvládá, navozuje kladné emoční stavy a citové vztahy, vyhledává přirozené příležitosti ke cvičení odolnosti.

7) Vytváří sociální klima na základě vztahů důvěry, úcty, empatie, solidarity a spolupráce mezi všemi lidmi v MŠ.

8) Stanoví a dodržuje taková rámcová pravidla uspořádání života a dne, která zabezpečují rytmický řád a umožňují učitelce pružné rozhodování, vzájemnou informovanost a komunikaci s rodiči.

9) Vytváří ve svých prostorách vstřícné, estetické, podnětné a hygienické nezávadné prostředí. Kvalita věcného prostředí má významný vliv na pohodu všech, jichž se týká.

II) Vychovává ke zdravému životnímu stylu

10) Vychází z obecného cíle výchovy ke zdraví: Z dítěte se má stát člověk, který se bude chovat ke zdraví svému i jiných osob jako k nenahraditelné hodnotě.

11) Volí takové způsoby výchovy ke zdraví, které jsou pro dítě přirozené. V předškolním věku to znamená, že se dítě učí při hře experimentováním a prožitkem.

III) Při realizaci projektu ZMŠ se MŠ opírá o sociální a odborné partnery a spolupracuje s nimi.

Společenství mateřské školy a rodiny

12) Rozvíjí společenství mateřské školy a rodiny jako nejsilnější záruku účinnosti projektu

podpory zdraví. Společenství vzniká prolínáním vlivů z rodiny do MŠ a opačně.

Řízení mateřské školy, spolupráce s obcí

13) Praktikuje a rozvíjí styl řízení založený na participaci a kooperaci všech zúčastněných.

Učitelka

14) Spoléhá především na učitelku, která je hlavním integrujícím činitelem MŠ. Na jejích schopnostech závisí úspěšnost projektu. Její návyky zdravého životního stylu a postoje ke zdraví jsou příkladnými vzorci chování, které děti napodobují.

Obec, komunitní programy, odborníci

15) Pojímá sebe jako součást obce a tím se stává významnou podmínkou její stability. Svými aktivitami se podílí na programech rozvoje obce a společenským klimatem uvnitř školy i vztahy s rodiči dětí přispívá ke kvalitě celkového klimatu obce.

Základní škola

16) Usiluje o součinnost se základními školami v okolí, aby umožnila nestresující, plynulý přechod dětí ze školy mateřské do 1. ročníku školy základní. K tomuto

zájmu je vedena přesvědčením, že má-li školní docházka pro dítě přínos, musí být na jejím startu především mocně povzbuzováno k sebedůvěře ve svoje síly a v novou roli. (Havlíková, 1995, s. 18-21).

Jaké prostředky projekt "Zdravá mateřská škola" doporučuje?

Splnění cílů a zásad projektu Zdravá mateřská škola není možné dosáhnout dílčími, krátkodobými nebo izolovanými aktivitami, ale systematicky a komplexně, všemi činnostmi v mateřské škole a za spoluúčasti všech (rodiny, školy, zastupitelstva obce), jichž se to týká.

Prostředky pro podporu zdraví v MŠ jsou dány následujícími okruhy:

- 1) Podmínky pro pohodu a zdraví v MŠ
- 2) Výchova ke zdravému způsobu života
- 3) Sociální a odborné opory projektu ZMŠ. (Havlíková, 1995, s. 22)

4.2. Projekt: Normální je nekouřit - já kouřit nebudu a vím proč

Preventivní program o kouření a zdraví pro předškolní populaci

PhDr. K. Smolíková, A. Palatinová a kol.

Praha 1999

Liga proti rakovině Praha

Charakteristika programu

Tento preventivní program zaměřený proti vzniku a rozvoji kuřáctví a kouření je určen dětem předškolního věku a učitelkám mateřských škol na pomoc. Program mohou využít i rodiče dětí. Předškolní období je velice významné pro rozvoj dětské osobnosti. Ukazuje, že co do dítěte „výchovně uložíme“, zúročí se daleko později v jeho životě. Je důležité chránit děti v jejich dětství a nevinnosti.

Právě kouření je jednou z nástrah, kterou mají děti od malinka před očima. Je důležité jaký postoj ke kouření dítě zaujme. Kuřáci v okolí dítěte, zejména ti, k nimž je dítě citově vázáno (rodiče), nabízejí vzor kuřáckého chování, které dítě přejímá a s nímž se identifikuje. Pravděpodobnost, že dítě bude kuřák je větší. Pro

dítě je lepší a snazší dostupnost cigaret. A přesný opak je rodina nekuřáků.

Tři základní východiska programu:

- 1) V předškolním věku vznikají u dítěte předpoklady pro budoucí kuřácký či nekuřácký vývoj.
- 2) Významné jsou vzory chování dospělých a jejich postojů ke kouření.
- 3) Normální je nekouřit-to je hlavní myšlenka programu výchovy dětí k nekuřáctví.

Cíle programu

Položit základy pro pozdější nekuřácký vývoj jedince, a to v rovině poznatků, dovedností i postojů. Dítě by na základě tohoto programu mělo mít příležitost získat:

- 1) Přiměřené jednoduché informace o zdravotním riziku kouření pro kuřáka (co je škodlivé)
- 2) Poznatky o škodlivosti kouření ve vztahu k okolí
- 3) Pozitivní vztah ke zdraví (zaujmout odmítavý postoj ke kouření)
- 4) Dovednost chránit své zdraví proti kuřákům (umění říci kuřákům, že je jejich kouř obtěžuje)

Co program obsahuje

Program je rozdělen do šesti tématických bloků. Obsahují informace, které by měly být dětem nabídnuty, týkají se pochopitelně i dovedností a postojů.

- 1 Zním lidské tělo, umím pojmenovat jeho důležité části a vím, co se v něm děje (pojmy lidského těla a jeho části).
- 2 Víím, co mému tělu prospívá a co mu škodí.
- 3 Víím, co způsobuje kouření v těle kuřáka
- 4 Víím, jak škodí kuřák svému okolí.
- 5 Mám právo na zdravé prostředí-umím říci kuřákům, že mi kouř vadí.
- 6 Já kouřit nebudu.

Program je doplněn ilustracemi od E. Plickové.

4.3. Projekt: Zdravý způsob života a prevence závislostí

Pro mateřské školy a první třídy základních škol (metodika pro pedagogy)

Dagmar Nováková

Institut Filia, Praha 1997

První experimentování s drogami je zaznamenáváno okolo věku dvanácti let, ojediněle i dříve. Z tohoto pohledu se jeví preventivní působení na děti ve věku 5-7 let nanejvýš optimální. Preventivní působení je proces dlouhodobý. Děti nejdříve musí chápat základní pojem zdraví. Od toho se pak odvozuje i chápání nemoci, úrazů, poškození zdraví a stejně tak i jeho podpora a rozvíjení.

Celý preventivní program by měl být rozložen rovnoměrně do poslední třídy mateřské školy nebo první třídy základní školy. Součástí práce s dětmi by měla být i spolupráce s rodiči. Rodiče by měli být seznámeny s tím, že se s jejich dětmi tato problematika probírá.

Program je rozdělen do devíti bloků. Každý z nich se zabývá určitou problematikou. Začíná blokem zdraví přes hygienu, výživu, rostliny a my, alkohol, pohyb, kouření, drogy až ke vztahům mezi lidmi.

V každém bloku jsou zmíněné výchovné cíle, pomůcky a návod na práci s dětmi.

4.4. Projekt : Panenka Jablenka a kluk Viktor

Prevence drogových závislostí pro děti předškolního věku

Dagmar Nováková

Institut Filia

Program obsahuje čtyři příběhy Jablenky a Viktora. Viktor se Jablenky ptá na určité situace a ona mu je vysvětluje. Texty jsou napsány srozumitelně pro děti

předškolního věku. Jsou pro ně zábavné a poučně nenásilnou formou.

Děti se díky těmto textům mohou dozvědět informace o drogách a nebezpečí, které z nich číhá. Ale nezanechá to v nich strach nebo noční můru. Není to nic děsivého.

- 1) Zajíček a divná tráva-děti se zde dozvídají o marihuaně srozumitelnou formou. Zjišťují, že existuje i tráva, která zajíčkovi udělá špatně. Ale nejsou zde zatěžovány složitými slovy.
- 2) O zelené makovici-zde se dozví informace o nezralých makovicích. Jde o příběh mámy kočky, která chce péct buchty a pošle koťata na mák. Nezralá makovice je láká a oni neodolají a utrhnou jí. Maminka z ní potom upeče buchty a všem se začne chtít spát. Všechno jim bylo jedno. Když se probudili nebylo jim vůbec dobře. Od té doby si začali dávat pozor na zelené makovice.
- 3) Jak pejsci našli stříkačky-Štěňata si hrála v parku a našla injekční stříkačku. Hráli si s ní a jedno se píchlo. Muselo jít k panu doktorovi, aby ho vyšetřil, jestli z té stříkačky nedostal nějakou nemoc. Nakonec všechno dobře dopadlo.
- 4) Jablenka se vyptává- Nakonec je takové malé shrnutí všech zmíněných témat.

4.5. Projekt : Dětství ve zdraví a bez úrazů

Metodika příručka k realizaci prevence dětských úrazů

Určeno pedagogům základních a mateřských škol

zdravotní ústav se sídlem v Jihlavě

Ministerstvo zdravotnictví ČR

2005

autor: Pavla Davidová, DiS.

Tento projekt je realizován jako komplexní program prevence úrazů, ale vzhledem k podílu jednotlivých úrazů u dětí a významnosti jednotlivých rizik

jsme prevenci úrazů rozdělili do pěti okruhů:

Ochrana své osoby + první pomoc

Úrazy doma

Úrazy ve škole

Úrazy v dopravě

Úrazy ve volném čase

1.) Ochrana své osoby + první pomoc

Schopnost ochránit sebe a umět si poradit v krizové situaci v ohrožení vlastního nebo cizího života je důležité pro každého. Pro dítě ještě více, protože je důvěřivé, bezbranné, neschopné rozlišit správné od nesprávného. Naučit děti vážit si vlastního života, vypěstovat v nich pozitivní vztah k sobě, ale i ostatním, naučit je odpovědnosti a schopnosti jednat opatrně s vědomím na zranitelnosti vlastního těla apod., je velmi důležité a jednoznačně patří do projektu prevence úrazů.

2.) Úrazy doma

Domácí prostředí je nejčastějším úrazovým místem dětí předškolního a mladšího školního věku. Úrazy doma představují až 55% ze všech úrazů. Přibližně 68% úrazů se stane v kuchyni, 14% v pokoji, 10% v koupelně a 8% úrazů vznikne v ostatních prostorách, jako je zahrada, kůlna, garáž, sklep apod.

Nejčastějšími příčinami úrazů jsou pády, popálení, opaření, poranění el. proudem a pokousání psem. Mezi časté následky nesprávného chování patří udušení, tonutí a otravy.

3.) Úrazy ve škole

Pokud dojde k takovému úrazu, je jejich řešení problémem nejen pro dítě a jeho rodiče, ale také pro školu. Jde především o zlomeniny, vykloubeniny, zhmožděniny způsobené pády, úrazy zapříčiněné jiným dítětem při rvačce nebo srážce, případně úrazy zaviněné rozbitým vybavením nebo poškozenými pomůckami ve škole.

4.) Úrazy v dopravě

Dopravní úrazy představují 10-16% z celkového počtu úrazů. Zde dochází nejčastěji ke smrtelným úrazům nebo trvalým následkům. Nejčastěji se jedná o zlomeniny a zhmožděnin. V řadě případů jde o kombinovaná poranění hlavy, hrudníku a břicha. Vážné zranění způsobené dopravní nehodou postihne každoročně v ČR více než 4000 dětí. Přibližně 40 dětí na následky dopravní nehody každý rok umírá.

5.) Úrazy ve volném čase

Úrazy, ke kterým dojde ve volném čase, představují až třetinu z celkového počtu úrazů. Vznikají při sportu, hrách, v přírodě, na hřišti, při letních a zimních radovánkách.

Tento projekt dále obsahuje praktický návod pro realizaci prevence dětských úrazů. Jsou zde popsány praktické hodiny a jejich realizace. Přesně je rozepsán cíl každé hodiny, rozsah, pomůcky, forma výuky, projekt tedy výborně funguje jako praktický návod pro učitele.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5. Průzkum informovanosti dětí a pedagogů mateřských škol v oblasti zdravého životního stylu

5.1. Cíle a předpoklady praktické části

Hlavním cílem praktické části bude vytvoření analýzy, která v prostředí mateřské školy naznačí připravenost učitelek mateřských škol na práci s dětmi v duchu podpory zdravého životního stylu a předcházení nevhodného chování. Součástí práce bude také autorčina vlastní pedagogická činnost směřovaná k ověření níže uvedených předpokladů. Mapujeme zde informovanost dětí před vstupem do základní školy. Výsledky průzkumu budou nabídnuty mateřským školám v dané lokalitě k dalšímu využití při tvorbě či úpravě vzdělávacího programu. Práce by tak měla být orientována pro využití v praxi, což je též jedním z důležitých cílů praktické části práce.

Předpoklady praktické části

Při přípravě vlastního průzkumu vycházíme z následujících předpokladů:

- 1) Učitelky mateřské školy s programem Zdravá mateřská škola více zapojují témata zdraví do své práce s dětmi než v mateřské škole běžného typu.
- 2) Děti v mateřské škole zaměřené na program Zdravá mateřská škola mají výrazněji profilované postoje ke zdraví.

5.2. Metodika praktické části

Pro provedení průzkumu byly zvoleny metody řízeného rozhovoru s učitelkami a s dětmi v mateřských školách a kvalitativní zhodnocení odpovědí respondentů.

Rozhovor jako výzkumná metoda se dává do souvislosti s přímým pozorováním, které provádí respondent a výsledky sděluje výzkumnému pracovníku. Osobní rozhovor umožňuje navázání těsnějšího osobního kontaktu mezi výzkumníkem a respondentem, což pomáhá navodit důvěru, otevřené klima a zajišťuje přizpůsobování průběhu rozhovoru vytvořené situaci. Současně lze při osobním rozhovoru zjišťovat vnější projevy respondenta a na jejich základě odhalovat některé informace a postoje, které jsou jinými metodami nepostižitelné. Individuální rozhovor je obzvlášť vhodný při kvalitativním výzkumu, kdy nejde tolik o počet respondentů jako spíše o obsah výpovědí. (Maňák, s. 44).

Rozhovor-vyžadované informace jsou získávány v přímé interakci s respondentem. Rozhovor může být prováděn tváří v tvář nebo telefonicky. (Somr, 2006, s. 12).

Řízené rozhovory s učitelkami mateřských škol byly tvořeny třemi otázkami:

- 1) *Co podle vás může děti předškolního věku ohrozit na zdraví? (tři nejdůležitější věci)*
- 2) *Setkala jste se ve své praxi s něčím, co přímo ohrožovalo fyzické zdraví dětí?*
- 3) *Jakým způsobem se snažíte děti informovat o nebezpečných jevech?*

Všechny rozhovory probíhaly ve velmi příjemné atmosféře v pracovní době učitelek. Paní učitelky odpovídaly jednotlivě. Nikdy se při řízeném rozhovoru

nestalo, že by je někdo jiný poslouchal. Obě mateřské školy mají zájem o výsledky po vyhodnocení výzkumu.

Výroky učitelek byly zaznamenávány písemně ve zkrácené podobě.

Praktická část s dětmi začala navozením pedagogické situace prostřednictvím hry zaměřené na ochranu před riziky. Hra spočívala v zadání situace, kdy se děti mají vyjádřit v následující problematice. Rozhovoru předcházelo vyprávění příběhu a názorná pomůcka (sáček). Příběh byl inspirován podobným projektem z Metodiky práce s dětmi v oblasti primární prevence sociálně patologických jevů (Skácelová, 1999, s. 6).

Příběh: Jednou šli dva kamarádi parkem. Takovým obyčejným parkem u řeky, jaký určitě všichni znáte. Byli to dva kluci. Jeden se jmenoval Honzík a druhý Pavel. Najednou se Pavel zastavil a sebral ze země sáček. V tom sáčku něco bylo. Bylo v něm něco nebezpečného, co mohlo ohrozit jejich zdraví.....

Rozhovor tvořily tyto otázky:

- 1) *Kdo mohl sáček v parku ztratit?*
- 2) *Co s tím sáčkem chtěl asi dělat?*
- 3) *Co by si sním dělal ty, kdyby si byl na jejich místě?*
- 4) *Od koho se dozvídáš o tom, co je dobré a co ne pro tvoje zdraví?*
- 5) *Úkol-Nakreslete, co by podle vás mohlo být v sáčku nebezpečného.*

Rozhovory s dětmi proběhly v únoru 2007. Zúčastnilo se dvacet předškolních dětí ve věku 6 let. Deset z Mateřské školy v Týně nad Vltavou a deset z Mateřské školy U Pramene. Výběr dětí byl náhodný.

5.3. Charakteristika vzorku respondentů průzkumu a prostředí

5.3.1. Charakteristika mateřských škol a lokalit jejich umístění

Charakteristika města Týn nad Vltavou

Město Týn nad Vltavou se nachází v Jihočeském kraji. Je to druhé největší město v Českobudějovickém okrese. Má 8 420 obyvatel.

Město Týn nad Vltavou je v souladu s Ústavou ČR a zákonem č. 128/2000 Sb., o obcích, územním samosprávným společenstvím občanů. Město je veřejnoprávní korporací, má vlastní majetek. Vystupuje v právních vztazích svým jménem a nese odpovědnost z těchto vztahů vyplývající. Město pečuje o všestranný rozvoj svého území a o potřeby svých občanů; při plnění svých úkolů chrání též veřejný zájem vyjádřený v zákonech a jiných právních předpisech. Město Týn nad Vltavou vykonává ve svém území státní správu v rozsahu stanoveném zvláštními zákony a při výkonu této přenesené působnosti se řídí zákony a jinými právními předpisy a též usneseními vlády a směrnicemi ústředních správních úřadů a dále návrhy opatření popřípadě rozhodnutími krajského úřadu, učiněnými podle zvláštního zákona v rámci kontroly výkonu přenesené působnosti.

Mateřská škola U Lípy, Týn nad Vltavou

Mateřská škola v Týně nad Vltavou má dvě třídy a zřizovatelem je město Týn nad Vltavou. Ve městě jsou celkem tři mateřské školy. Tyto školy jsou sloučeny a řídí je centrálně jedna paní ředitelka.

Mateřská škola je běžného typu. Mateřská škola je umístěna uprostřed sídliště. Má dvě patra a pěkné, prostorné třídy. Obklopuje jí rozlehlá zahrada s hracími prvky. Třídy jsou věkově rozlišené. Tuto mateřskou školu využívají děti ze sídliště, ale i děti z nedalekých rodinných domů. První třídu navštěvují děti ve věku tří až pěti let. Druhou třídu navštěvují děti předškolního věku (6-7 let). Ve

třídách je kapacita 25 dětí. Třídy jsou plně obsazeny. O mateřskou školu je velký zájem ze strany rodičů.

Charakteristika města České Budějovice

České Budějovice jsou přirozeným hospodářským, finančním a kulturním centrem jižních Čech, jsou statutárním, krajským a okresním městem. Město má 99 708 obyvatel. Ve městě sídlí řada úřadů, institucí, společností, firem, průmyslových závodů, bank, pojišťoven, divadel, kin, kulturních a výstavních zařízení, obchodů. České Budějovice jsou také významným centrem školství, sídlí zde desítky mateřských, základních a středních škol, dále vyšší odborné školy a Jihočeská univerzita s fakultami pedagogickou, zemědělskou, biologickou, zdravotně sociální a teologickou. Ve městě sídlí také Akademie věd.

Mateřská škola U Pramene, České Budějovice

Na okraji města České Budějovice se rozprostírá čtvrť nazývaná Pohůrka. V této čtvrti se nachází Mateřská škola "U Pramene". Od roku 1997 je zařazena do sítě projektu zdravých mateřských škol. Vnitřní prostory budovy jsou rozlehlé, stejně jako zahrada. Mateřskou školu navštěvuje 80 dětí z okolí, ale i ze vzdálenějších míst. Většina dětí je z nově vznikajícího satelitního městečka a nových vilových čtvrtí. V provozu jsou tři věkově smíšená oddělení: Žabky, Rybky, Čápi. Cílem projektu podpory zdraví je, aby se děti už od mateřské školy naučily postojům, které spočívají v úctě ke zdraví a praktickým dovednostem chránícím zdraví. Zdraví je chápáno jako subjektivní pocit životní pohody, souladu a harmonie, který si uvědomujeme podle míry své zralosti.

5.3.2. Charakteristika vzorku respondentů

MŠ Týn

Praxe pedagogů (počet let)			Počet dětí	
D	E	F	Dívky	Chlapci
34	25	32	4	6

MŠ Pohúrka

Praxe pedagogů (počet let)			Počet dětí	
A	B	C	Dívky	Chlapci
13	4	33	3	7

5.4. Prezentace a interpretace výsledků

5.4.1. Vyhodnocení řízeného rozhovoru s učitelkami mateřských škol

Otázka číslo 1.

Co podle vás může děti předškolního věku ohrozit na zdraví? (tři nejdůležitější věci)

Pohúrka

Paní učitelka **A** dává na první místo přetěžování dětí řízenými činnostmi, na druhé místo nepodnětné rodinné prostředí a na třetí místo malý prostor pro samostatnost dítěte.

Paní učitelka **B** staví na první místo špatné zázemí v rodině, dále pak velké počty dětí ve třídách a na třetí místo zlehčování pocitů dětí.

Poslední dotazovaná paní učitelka **C** dala na první místo nepřipravenost na školní docházku, na druhé vyčlenění z kolektivu a naposledy zmínila neřešení konfliktů.

Shrnutí: Všechny paní učitelky se nepřímo shodují na odpovědi, že ohrožením pro dítě může být špatně fungující nebo nefunkční rodina. Dále ohrožení podle nich může způsobit i špatná organizace třídy v mateřské škole nebo nekvalitní a neefektivní práce učitelky.

Týn nad Vltavou

Paní učitelka **D** uvedla na prvním místě lákání dětí za bonbóny, jako druhou věc uvedla šikanu a třetí nadměrnou pomoc při sebeobsluze.

Paní učitelka **E** dala na první místo cizí lidí se špatnými úmysly, dále nález injekční stříkačky a za třetí špatná informovanost dětí.

Paní učitelka **F** uvedla na prvním místě nedostatečnou informovanost, na druhém úzkostnou výchovu rodičů a na třetím nepodnětné prostředí v rodině.

Shrnutí: Dvě paní učitelky se přímo shodly na odpovědi, že špatná nebo nedostatečná informovanost dětí je může ohrozit na jejich zdraví. Dále se také shodují dvě odpovědi, že děti může ohrozit jiný člověk se zlými úmysly.

Otázka číslo 2.

Setkala jste se ve své praxi s něčím, co přímo ohrožovalo fyzické zdraví dětí?

Pohůrka

Paní učitelka **A** se ve své praxi setkala s alkoholismem obou rodičů. Matka na následky alkoholismu chlapci zemřela. Dnes se o něj stará babička.

Paní učitelka **B** se setkala s nálezem injekčních stříkaček na kopci za mateřskou školou. Tam si chodí hrát s dětmi. Díky správné informovanosti dětí injekční stříkačky nikdo nebral do ruky.

Paní učitelka **C** se setkala s psychickým týráním matky a dítěte. Otec dítěte je psychicky trápil, když se s ním matka chtěla rozvést. Dítě dokonce navštěvovalo psychologa.

Shrnutí: Odpovědi na druhou otázku se nedají žádným způsobem sjednotit. Na osobních zkušenostech paní učitelek je názorně vidět, že je široká škála rizik, které mohou děti ohrozit.

Týn nad Vltavou

Paní učitelka **D** se setkala se začínající šikanou. Dítě bylo silnější a slabším vyhrožovalo bitím. Paní učitelka to řešila s rodiči.

Paní učitelka **E** zažila případ výchovy dívky prarodiči. Matka měla problémy a nemohla se o dívku starat. Po čase se problémy vyřešily, ale prarodiče nechtěli dívku matce znovu vrátit. Dělalí jí různé naschvály. Tento konflikt se odrážel na psychice dítěte.

Paní učitelka **F** se setkala s odchodem dítěte z mateřské školy. Dítě uteklo při pobytu na zahradě. Paní učitelka ho našla na cestě k nim domů. Maminka pak říkala, že chlapec o tom doma mluvil, ale myslela, že si vymýšlí.

Shrnutí: Zde je to podobné jako v předchozím vzorku respondentů. Škála je velmi rozsáhlá a nedá se srovnávat. Důležité je všechna rizika si uvědomit a snažit se na ně děti upozornit.

Otázka číslo 3.

Jakým způsobem se snažíte děti informovat o nebezpečných jevech?

Pohůrka

Všechny paní učitelky se nezávisle na sobě shodly, že nejvíce děti informují v tématických celcích. Převážně se na toto téma zaměřují bloky „Zdraví“ a „Moje tělo“. Jednou za rok mateřskou školu navštěvuje policista a mluví s dětmi o drogách.

Týn nad Vltavou

Paní učitelky se shodly na tom, že děti informují o zdraví a nebezpečných jevech v rámci tématických celků. K tomuto každoročně navštěvují hasiče. Tam si mohou všechno prohlédnout a dostanou důležité informace. V této mateřské škole mají ještě od paní ředitelky nařízeno, že zapisují do třídní knihy všechny informace o nebezpečí, které dětem dají. Mají vedený přehled a vidí, co už dětem řekli a co ještě ne.

5.4.2. Vyhodnocení dětské hry zaměřené na otázky rizik

Otázka číslo 1.

Kdo mohl sáček v parku ztratit?

Pohůrka

Nejčastěji se objevovala odpověď zloděj. Dále pak kluci, paní a chuligán.

Týn nad Vltavou

Nejčastěji se objevovali odpovědi zloděj, velký chlapi, opilý pán. Dále pak maminka, zlé děti ze školy, děti.

Otázka číslo 2.

Co s tím sáčkem chtěl asi dělat?

Pohůrka

Nejvíce se objevovala odpověď vyhodit něco do vzduchu. Dále se nejčastěji objevovali odpovědi ublížit dětem na zdraví, někoho zabít, někoho poranit.

Týn nad Vltavou

Nejčtenější odpovědí na tuto otázku bylo něco zapálit. Dále někomu ublížit, někoho zabít, vyhodit něco do vzduchu a ukrást to.

Otázka číslo 3.

Co by si se sáčkem dělal ty, kdyby si ho našel(a)?

Pohůrka

Nejčastěji děti odpovídaly hodit do popelnice. Dále hodit do vody, nechat být a odnést do laboratoře.

Týn nad Vltavou

Tady se nejčastěji objevovala odpověď hodit do koše. Dále pak jít pryč, dát jej dospělému, zavolat policii, zmačkat.

Otázka číslo 4.

Od koho se dozvídáš o tom, co je dobré a co ne pro tvoje zdraví?

Pohůrka

Nejčtenější odpovědí bylo doktor. Dále rodiče, babička, děda a paní učitelka.

Týn nad Vltavou

Nejčastěji se objevovala odpověď tat'ka, mamka. Dále pak doktor, strýc, sestra, bratr, učitelka, prarodiče.

Praktický úkol:

Nakreslete, co by podle vás mohlo být v sáčku nebezpečného.

Pohůrka

Nejčastěji děti kreslily pistol a bombu. Dále pak nůž, sekeru, jehlu.

Shrnutí: Paní učitelka následně objasnila časté opakování věci pistol a bomba. V myšlení dětí se promítá koukání na televizi. Nejčastěji děti koukají na seriál Kobra 11. Projevuje se to i ve volné hře dětí, ve které přetrvávají motivy akčních seriálů.

Týn nad Vltavou

Nejčastěji děti kreslily cigarety a sirky. Dále pak zapalovač, kameny, nůž, had.

Shrnutí: Děti v této mateřské škole odpovídaly různoroději. Častá odpověď sirky a cigarety odráží převážně to, co vidí děti doma. Tento názor děti získávají při exkurzích u hasičů. Tam jim vždy někdo z hasičského sboru přednáší o nebezpečích ohně.

ZÁVĚR PRAKTICKÉ ČÁSTI

Předpoklad praktické části, že učitelky mateřské školy s programem ZMŠ více zapojují témata zdraví se nepotvrdilo. Téma zdraví se používá srovnatelně v obou mateřských školách. Toto zjištění vychází z vyhodnocení řízeného rozhovoru s pedagogy a z rozboru pedagogické dokumentace v obou školách.

Druhý předpoklad se také nepotvrdil. Děti jsou velmi ovlivněné médii a výchovou v rodině. V návaznosti na výsledky prvního předpokladu nejsou děti ve Zdravé mateřské škole více informovány v otázkách zdraví. V těchto mateřských školách je informovanost dětí srovnatelná.

Zajímavé poznatky vycházejí z otázek položených při hře a informačně hodnotné jsou též výtvarné projevy dětí. (viz. příloha). Z dětských odpovědí je cítit obava ze zlých lidí (např. zloděj, chuligán, opilý pán). V odpovědi na druhou otázku je znát negativní vliv médií. Cítíme zde silný vliv akčních seriálů, které se vysílají v odpoledních hodinách a také je patrný výrazný tlak informací, které se k dětem dostávají z televizních zpravodajství. Je patrné, že děti sledují citlivě prezentované a rodiči jistě komentované zprávy, z našeho neklidného světa. Odpovědi na otázku číslo 3 byli hodně překvapující. Děti by se nalezeného sáčku ve většině případů snažily rychle zbavit. To znamená, že by se sáčku musely dotknout. Jen ve dvou případech děti zmínily pomoc dospělého. Ostatní to vůbec nenapadlo. To je velký problém. Z toho vyplývá ta nedostatečná informovanost. Děti by měly mít zafixovanou myšlenku, že pokud najdou něco podezřelého mají se ihned obrátit na dospělého osobu. Tím by se měly inspirovat učitelky a zkoušen s dětmi modelové situace. Když se děti ocitnou v krizové situaci při nějakém nácviku, budou si to lépe pomatovat do běžného života.

ZÁVĚR

Téma výchovy ke zdravému životnímu stylu je velmi složité a obsáhlé. Život v dnešním světě je uspěchaný a pro děti velmi náročný. Ze všech stran je na děti vyvíjen tlak. Jak ve výchově v rodině, tak působením mateřské školy a médií. Z výsledků praktické části vyplývá, že obě dvě mateřské školy pracují s těmito tématy podobně. Zdá se ale, že nedostatečně. Děti by měly na nebezpečí reagovat spíše s respektem a rozumně. Na reakcích dětí byla znát nedostatečná informovanost. Zdá se, že si tyto situace nedokáží představit a neuvědomují si, co by se jim mohlo stát. Mateřská škola jim v tom tedy musí být nápomocná.

Paní učitelky by se o tato témata měly zabývat více než jen v rámci určitých integrovaných celků. V dnešním světě plném nebezpečí a nástrah, které číhají na děti, by se témata zdraví a rizik měly prolínat ve všech činnostech. Děti jsou dychtivé po nových informacích. Pokud se k nim přistoupí citlivě a zaujme je práce, není problém dětem vštípit nové poznatky o zdraví a rizikách. Také existuje velké množství výchovných programů a přednášek pro děti. Mají určité spoustu výhod. Na dané téma mluví s dětmi odborník na určitý problém. Je to také pro děti nová tvář a ta je jistě zaujme lépe než paní učitelka, kterou vidí každý den.

Všech těchto věcí a možností by měly v mateřských školách využívat. Když se předškolním dětem vštípi základy o zdraví a bude vědět, co ho může v životě ohrozit. V dalších letech už pro něj nebude takový problém, až taková situace nastane říci „ne“ nebo si situaci racionálně přehodnotit a pak se rozhodnout. A to už se dá ovlivnit při výchově dětí v mateřských školách.

LITERATURA

ALLEN, K. E.-MAROTZ, K. E.: Přehled vývoje dítěte od prenatálního období do 8 let. Portál, Praha, 2005

BRIERLEY, J.: 7 prvních let života rozhoduje. Portál, Praha, 1996

DAVIDOVÁ, P.: Metodická příručka k realizaci prevence dětských úrazů. Ministerstvo zdravotnictví ČR, 2005

ELLIOTOVÁ, M.: Jak ochránit své dítě. Portál, Praha, 2000

HAVLÍNOVÁ, M. a kol.: Zdravá mateřská škola. Portál, Praha, 1995

HAVLÍNOVÁ, M.; VENCÁLKOVÁ, E. a kol.: Kurikulum podpory zdraví v mateřské škole. Portál, Praha, 2006

KOLÁŘ, M.: Bolest šikanování. Portál, Praha, 2005

LANGMEIER, J.; KREJČÍŘOVÁ, D.: Vývojová psychologie. Grada, Praha, 2006

MAŇÁK, J. a kol.: Kapitoly z metodologie pedagogiky. Tempus, Brno, 1994

NOVÁKOVÁ, D.: Zdravý způsob života a prevence závislostí. Edice Filia, Praha, 1997

NOVÁKOVÁ, D.: Panenka Jablenka a kluk Viktor. Prevence drogových závislostí pro děti předškolního věku. Institut Filia

OPRAVILOVÁ, E.; GEBHARTOVÁ, V.: Rok v mateřské škole. Portál, Praha, 2003

SKÁČELOVÁ, L.: Metodika práce s dětmi v oblasti primární prevence sociálně patologických jevů. Poradenské centrum pro drogové a jiné závislosti, Brno, 1999

SMOLÍKOVÁ, K.-PALATINOVÁ, A. a kol.: Normální je nekouřit-já kouřit nebudu a vím proč. Preventivní program o kouření a zdraví pro předškolní populaci. Praha, 1999

SOMR, M.: Úvod do metodologie a metod výzkumu. České Budějovice, 2006

ŠPAŇHELOVÁ, I.: Dítě v předškolním období. Mladá fronta, Praha, 2004

www.vuppraha.cz

www.rvp.cz/soubor/RVP_PV-2004.pdf

PŘÍLOHY

1. příloha
2. příloha
3. příloha

Právěť dětem slůvek mě

míněný: "že" dělník zahrou
práci do školy a potřebují od
něs, aby jde mi s ní pomohli.
Pomůžte?"

"Povím vám příběh a pak
pro mě měm připraven' otáz.

- příběh (Skřiváček, 1935, s. 6)

- ukázat sčítá (pomůcky)

2) Zapomněl pravidla komunikace

Arund a dooboratel je při
podporování otáz.

OTÁZKY: 1) Kdo mohl sčítá v podobě příběh?

2) Co s ním chtěl asi dělat?

3) Co by si s ním dělal ty?

4) Od koho se dozvěděl o tom, co je
dobré a co ne pro svoje zdraví?

Odpovědi budou zaznamenávat

na papír.

Co podle nás má dět představit?

- 2) Seděle je to ve své práci a něm, co
přine ochotně fyzické' křivám' dítěte?
- 3) Jakým způsobem a směřuje dítě
informant a nebezpečí jeví?

rozborový příběh' v souvislosti a ve volné
čas. m. učeb.

4) Poděkování' dětem, malá
odměna.

ZDRAVÍ A JEHO MOŽNÁ RIZIKA

3) Úkol: Říkám' činnost a stolu.

Nabídky, co by mohl být v
sčítá nebezpečného pro naše
zdraví.

Každé' dítě' vysvětlí, co nabídky.

Zaznamenat na jednu' stranu.

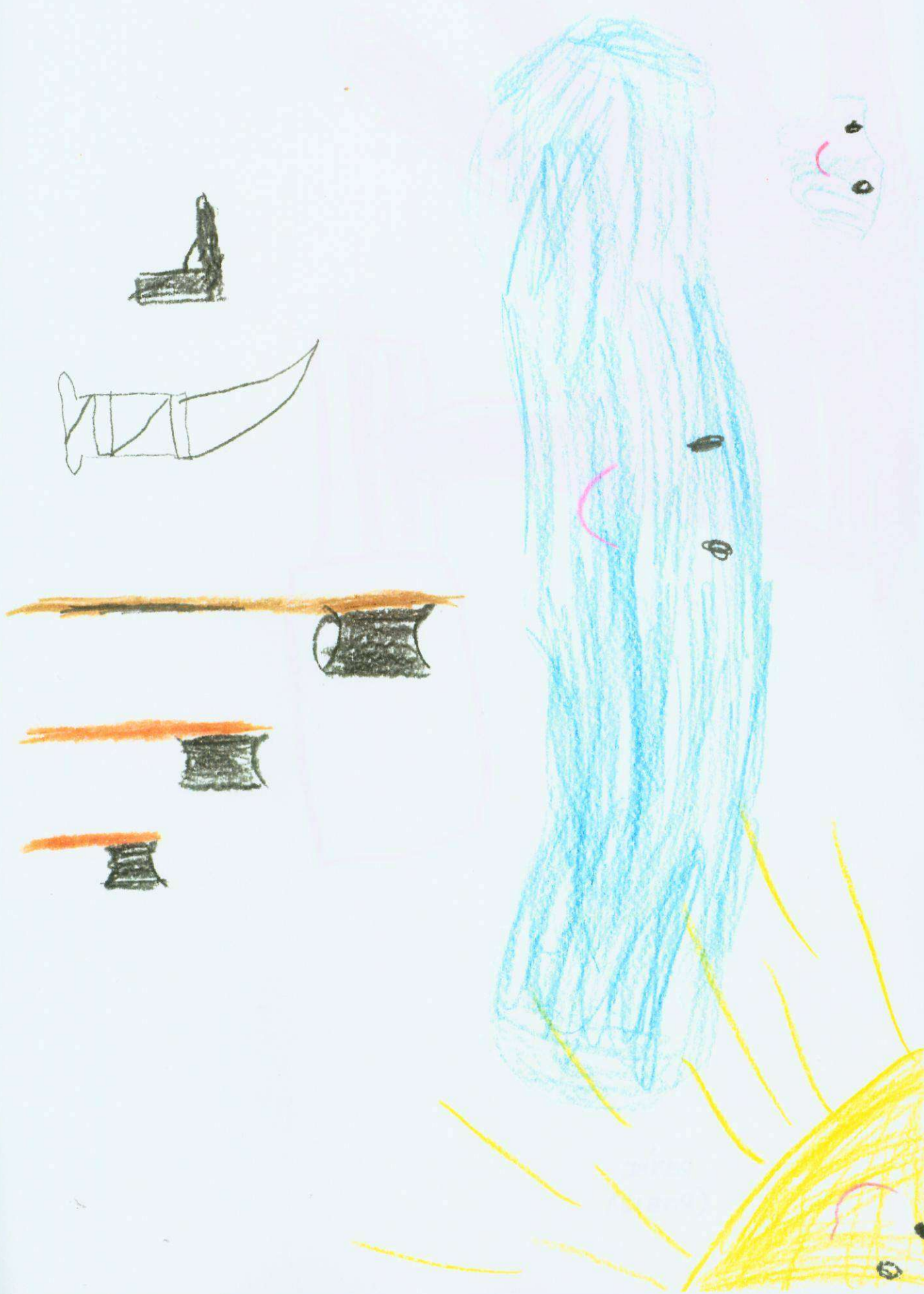

CHLAPEC
(PISTOL, BOMBA)

CHLAPEC
(PISTOL, BOMBA)

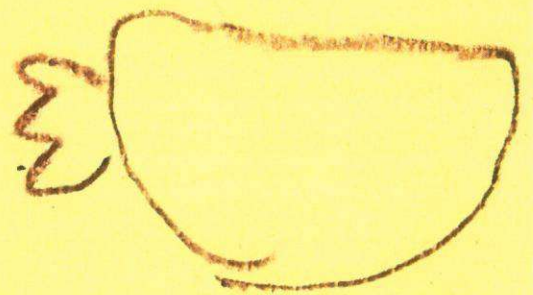
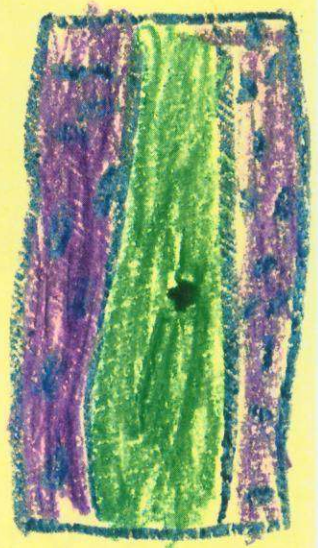
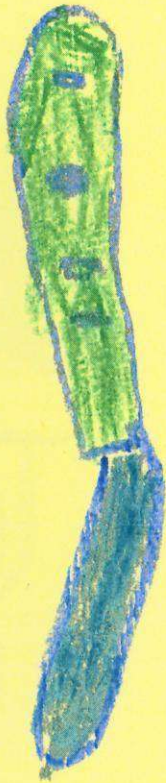
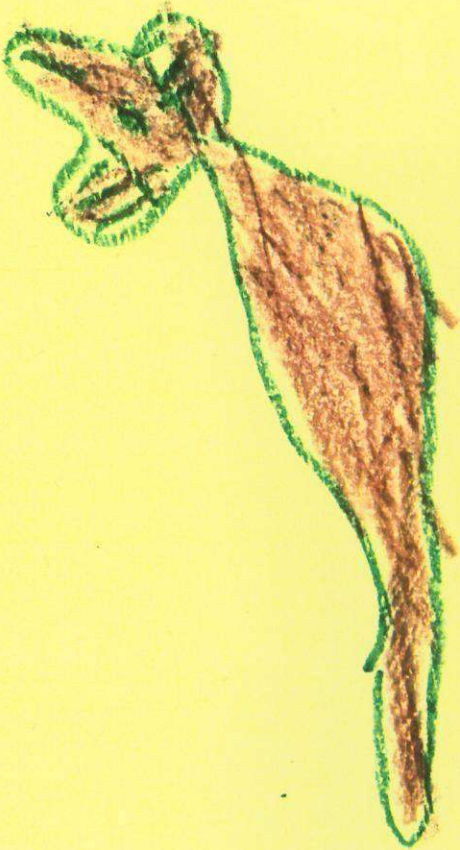
CHLAPEC
(PISTOL, NOŽ, SEKYŘ)

DIVKA
(SIRKA)

DÍVKA
(NŮŽ, SÍRKA, SEKERA)

CHLAREC
(CIGARETS)

